

INTRODUCCIÓ

Aquest treball és el resultat d'una doble necessitat: en primer lloc, la necessitat de reformular els escenaris de desenvolupament per a les regions d'Europa "després" de la crisi, actualitzant les avaluacions anteriors i les previsions que avui dia no només resulten optimistes, sinó que es basen en una informació incompleta sobre les contradiccions de l'evolució recent en els països avançats; i en segon lloc, la necessitat de definir una estratègia de política regional i territorial per a l'anomenat Arc Llatí (àrees costaneres mediterrànies d'Espanya, França i Itàlia, en gran part unides en una associació) i, a una altra escala, per a l'àrea de Barcelona, corresponent al territori de la Diputació.

Avui dia, la simple extrapolació de les últimes tendències no sembla significativa en un context on nombrosos factors d'importància estratègica estan canviant (la globalització, el paradigma energètic, el canvi climàtic, l'orientació social, la crisi econòmica recent, etc.) i és probable que ocasioni una ruptura neta respecte al passat. En els últims temps han sorgit enormes contradiccions, que han estat responsables en gran mesura de la crisi actual: la demanda agregada impulsada pel deute als països avançats, altament sensible a les condicions dels mercats financers i molt responsable de l'aparició i l'explosió sobtada de la bombolla immobiliària; la *finançarització* de les economies occidentals, que ha fet que es passin per alt els problemes de l'economia "real"; l'estranya evidència dels nous països emergents, com la Xina i els altres BRIC (Brasil, Rússia, Índia i Xina), que són països relativament pobres, que no només sostenen el consum occidental (i els ingressos reals) amb un gran subministrament de productes a preus baixos, sinó que també sostenen la balança de pagaments d'Occident (i especialment dels EUA) amb enormes adquisicions d'actius financers i de deute públic. De fet, tots aquests elements es deuen al canvi a llarg termini, però també al canvi a curt termini.

La balança del joc geopolític serà diferent de la d'abans i també seran diferents els actius guanyadors. El dòlar ja no serà l'única divisa de referència en els intercanvis internacionals. Probablement es produirà una globalització "regionalitzada", on les grans àrees de la tríada (Europa, Amèrica i l'est i el sud de l'Àsia) es faran més independents i esdevindran més integrades internament. Els països BRIC aniran entrant progressivament en el camp de les altes i mitjanes tecnologies i es convertiran en fonts de demanda internacional gràcies a l'increment dels seus ingressos per càpita. D'altra banda, el poder adquisitiu als països occidentals, particularment el d'alguns sectors de la població (jubilats, funcionaris, col·lectius amb ingressos baixos), es veurà especialment afectat.

Amb sort, un menor increment dels sous reals als països occidentals i la ja esmentada globalització "regionalitzada" permetran una certa recuperació de les activitats industrials a Europa, especialment si es desenvolupen algunes noves tecnologies, com la nanotecnologia, la biotecnologia, les tecnologies del transport, els nous materials, l'*economia verda*.

L'efecte més important de tots aquests canvis i contradiccions, i l'element en què les noves esperances de relançar el creixement als països avançats es podrien basar, serà l'aparició d'un nou *paradigma*: el para-

digma de *l'economia verda*. La seva importància resideix en la seva omnipresència (d'aquí el terme *paradigma*): s'introduirà en gairebé tots els aspectes de l'economia i de les condicions de vida. Molts sectors productius se'n veuran directament afectats: per descomptat, el de l'energia, però també els de la indústria, el transport, la construcció, el turisme i, fins i tot, l'agricultura (producció de biocombustibles i, el més interessant, el fenomen emergent de l'"agricultura de quilòmetre 0", que ha de permetre revitalitzar moltes zones periurbanes de forma sostenible).

L'aparició del paradigma de *l'economia verda* proporcionarà en gran mesura la nova font de demanda agregada –que a escala internacional es necessita desesperadament–, nous llocs de treball als països avançats però amenaçats i una reducció de la dependència dels combustibles fòssils. En resum, impulsarà una reactivació del creixement endogen a Europa.

En una perspectiva espacial, la capacitat de reacció davant la crisi probablement resideix, en gran part, en les grans àrees urbanes, més dotades de coneixement i de factors d'innovació. No hi ha dubte, però, que és probable que moltes ciutats de segon rang –especialitzades, dotades de bon capital humà i un ambient urbà favorable, que mostrin elements d'excel·lència en el capital territorial– també actuïn de forma positiva i explotin els *spillovers* de coneixement dels centres més establerts.

El suggeriment principal que es fa als responsables de polítiques té a veure amb l'avantatge d'adoptar una estratègia "basada en la localització", dirigida a l'explotació completa del potencial regional, aprofitant recursos locals no explotats de capital territorial, fomentant la participació de les elits locals i de les institucions intermèdies a través de la definició de visions locals compartides del futur i de programes i projectes coherents i conseqüents. El nou concepte de capital territorial ha d'englobar:

- el *capital infraestructural* i *l'estructura dels assentaments*, que inclouen també les característiques del sistema urbà i la qualitat del medi ambient;
- el *capital cognitiu*, en forma de coneixement, competències, habilitats i estructures de recerca i formació, integrat tant en el capital productiu com en el capital humà;
- el *capital cultural* i *identitari*, que abraça el patrimoni cultural, el paisatge i el capital natural, i
- el *capital social* i *relacional*, en forma de civisme i de capacitats associatives.

Incidir en el capital territorial mitjançant l'elaboració de polítiques implica reconèixer la naturalesa integrada de qualsevol estratègia política, el valor afegit d'intervenir al mateix temps en diferents actius localitzats però relacionats, així com promoure les relacions de xarxa i donar suport als projectes innovadors que sorgeixen gràcies a aquestes relacions. Els missatges principals rauen, en primer lloc, en la necessitat d'integrar millor les polítiques de desenvolupament territorial tradicionals en cada territori a través d'una fusió harmònica d'elements materials i immaterials, actius funcionals i relacionals, i aspectes econòmics, socials i am-

bientals; en segon lloc, en la necessitat de crear noves xarxes de cooperació entre els actors locals, tractant de crear comunitats locals cohesionades i voluntarioses; i, per últim, en la necessitat de centrar-se en els actius d'excel·lència en les esferes del coneixement, la cultura, el patrimoni natural i cultural, i en el suport a la innovació a través del comportament sinèrgic.

Aquesta estratègia d'integració es podria sintetitzar correctament i fer-la operativa a través del concepte de *plataformes territorials*. La intervenció a través de plataformes territorials significa exactament proposar-se una integració completa –en termes físics, econòmics, socials i estètics– dels nous projectes de desenvolupament en l'esfera local. En aquest sentit, es proposen tres “plataformes” principals: *plataformes d'infraestructura*, *plataformes de coneixement* i *plataformes d'identitat*.

En concret, les plataformes de coneixement representen sistemes de xarxes de cooperació entre els principals actors en la societat del coneixement: les institucions de recerca avançada, els centres d'ensenyament superior i les empreses capdavanteres i dinàmiques. Les empreses locals no són els únics destinataris de la generació del plexe de coneixement especialitzat (les institucions que treballen en recerca científica i aplicada), sinó que són els portadors d'una competència i un saber fer arrelats en la producció local i, per tant, són uns *partners* importantíssims en qualsevol estratègia d'innovació i d'avenç tecnològic.

D'altra banda, les plataformes identitàries exploten les riqueses naturals i el patrimoni cultural local per desenvolupar noves oportunitats econòmiques i ocupacionals. Les identitats locals no només poden convertir-se en “marques” efectives de noves formes de turisme selectives i sostenibles, sinó també per donar a conèixer antigues competències locals integrades en la producció d'aliments i de vi, així com de productes d'artesanía local. Una estratègia integrada per vincular tots els elements anteriors amb una nova accessibilitat física, una informació del lloc acurada, la comercialització arreu del món i una receptivitat logística millorada poden resultar molt eficaces.

En el treball que es presenta, s'expliciten aquestes idees centrals, i s'apliquen a l'àrea de Barcelona i a l'Arc Llatí, posant èmfasi sobretot en els nous escenaris i les principals recomanacions de polítiques. Podeu trobar una presentació més completa de tot el projecte de recerca, amb tots els detalls econòmics sobre la predicció de desenvolupament regional que podria derivar-se dels escenaris, en el llibre que publicarà l'editorial Edward Elgar titulat *Spatial scenarios in a global perspective: Europe and the Latin Arc countries* ('Escenaris espacials en una perspectiva global: Europa i els països de l'Arc Llatí'), coordinat per Roberto Camagni i Roberta Capello.

Roberto Camagni i Joan Trullén

Coordinadors